

QUÈ FAN ELS MITJANS DE COMUNICACIÓ AMB LA LLENGUA?

RAFAEL JORBA¹

Val a dir, la veritat, que la resposta a aquesta pregunta és *de calaix*: la fan servir... Que ho facin bé o malament no sóc pas jo qui ho ha de respondre. Sóc periodista; no lingüista.

A tall de provocació, gosaré fer algunes reflexions en veu alta. I ho faré tal com raja, és a dir sabent que pot ser que no toqui ni quarts ni hores. Us prego, doncs, benevolència.

He esmerçat unes quantes hores del meu ofici a participar en la tasca d'intentar definir llibres d'estil -tant en mitjans en llengua catalana com castellana- i, tot comptat i debatut, crec que són les hores més ben pagades dels meus més de vint anys d'ofici: m'havien pagat per perdre el temps.

Al capdavall, he arribat a una conclusió: el millor llibre d'estil hauria de tenir només dos articles. El primer: s'escriurà bo i respectant la gramàtica. I el segon: prohibit assistir a les rodes de premsa. Heus-ne aquí les raons. Els periodistes som usuaris, no pas propietaris, de la llengua, i no hem de fer altra cosa que intentar utilitzar aquest instrument de la manera més planera i correcta possible. "La persiana és verda", deia el mestre Pla. Els periodistes, per contra, sí que som

responsables d'allò que escrivim. No ens podem limitar a practicar el periodisme d'escarxofa: dir allò que ens diuen i quan els poders creuen que toca dir-ho.

No podem amagar el cap sota l'ala, és a dir, creure que la llengua és l'element legitimador de la nostra feina de periodistes. Els perills que ens envolten i els paranys en què podem caure són uns altres: el dictat dels mitjans audiovisuals, sobretot la televisió, que fixen molt sovint l'agenda de la premsa escrita, i la tendència a allò que el sociòleg Pierre Bourdieu anomena el "diari únic", és a dir, l'equivalent al pensament únic... Vivim en l'era dels "fast thinkers" o pensadors ràpids que, molt sovint, no són altra cosa que contertulians orgànics que han deixat fora de joc els intel·lectuals crítics. El periodista no ha de limitar-se a alimentar l'onada: cal que gosi també nedar contra corrent.

Algú dirà que estic jugant al joc dels disbarats o, pitjor encara, que faig com aquells dos despistats que es troben en un tren: "Quina hora és?", pregunta l'un. "Dimarts", respon l'altre. "Així he de baixar aquí", conclou el primer. No es tracta d'això. Només vull insistir en un fet per a mi cabdal: la llengua no és l'estri que legitima un mitjà de comunicació. La seva legitimació rau en els continguts de la informació, de les imatges, dels valors que es transmeten...

Potser em direu que acabo d'inventar la sopa d'all. Que tothom té molt clars aquests principis. No ho crec així. Només en posaré un exemple: el

---

1. Comunicació presentada a la VIII Conferència de la Societat Catalana de Comunicació -filial de l'Institut d'Estudis Catalans-, celebrada el 6 de juny de 1998 a Girona. Taula rodona a l'entorn de "Què fan els mitjans de comunicació amb la llengua?", amb la participació de Ricard Fité (*El Periòdic*), Emili Gispert (*El Punt*), Francesc Vallverdú (CCRTV), Mavi Dolç (UAB) i Rafael Jorba (*La Vanguardia*), i moderada per Antoni Esteve (UPF).

director general de la Corporació Catalana de Ràdio i Televisió (CCRTV) va defensar fa pocs dies al Parlament l'emissió de "Bola de drac" amb l'argument que era millor que els nens veiessin aquesta sèrie de dibuixos animats en català que no pas en castellà: "Si deixéssim d'emetre-la..., al cap de 32 segons l'estarien veient en castellà a Antena 3". Puix que parla en català... violència, agressivitat i competitivitat a dojo, i des d'una televisió pública.

Comparteixo el diagnòstic del professor Giovanni Sartori en el sentit que *l'homo sapiens*, que ha arribat a la seva plenitud en la cultura escrita, és en perill d'extinció, i ho és desplaçat per *l'homo videns*, és a dir, un home que perd capacitat d'abstracció i d'opinió... El carro de la ciutadania pot anar, així, pel pedregar. I tothom hi pot prendre mal: en català, castellà, anglès o xinès...

Crec que la gran assignatura pendent -a Catalunya, a Espanya, a Europa i al món- és bastir una nova ciutadania que combini l'afirmació de la identitat amb el respecte de l'alteritat, i els periodistes no podem defugir la nostra responsabilitat en aquesta tasca ciutadana. Ara que alguns teòrics parlen de "periodisme cívic", com a nou model de referència, crec que ens pertoca a nosaltres de predicar amb l'exemple. I en totes les llengües amb què siguem capaços de fer-ho.

Us ho diré clar i català: els poders públics catalans han centrat els seus esforços en la normalització quantitativa -es tractava de sumar-, però crec que ja és hora de parlar de normalització qualitativa. És a dir: es tracta de créixer en alçada, d'informar i de formar, a partir del principi que si salvem la cultura també salvarem la llengua. Jo no sóc català perquè parlo català; parlo català perquè sóc català. Repeteixo: el concepte de ciutadania n'és la clau.

A aquesta ciutadania se la pot informar i formar en català i castellà, però també en castellà i català se la pot desinformar i deformar. L'èxit de l'anomenada premsa comarcal -per a mi també premsa nacional- es deu a un fet bàsic: la seva

aposta per la proximitat i la seva professionalitat. És evident que el fet que sigui escrita en català no explica per si sol el fenomen. El mercat ho prova prou bé.

Tota la cera és a l'altar, és a dir, el lector tria en funció del model de diari -aposta informativa i ideari-, sense que la llengua en sigui el factor determinant. Cal no oblidar un fet elemental: el català és la llengua pròpia de Catalunya, però enlloc no és escrit que el castellà sigui llengua impròpia o estranya.

I una conclusió: hi haurà més mitjans en català, però n'hi haurà també en castellà. I a aquests segons només se'ls podran exigir dues coses. Primera, que siguin també diaris catalans, és a dir, al servei de la ciutadania de Catalunya. I segona, que no renunciïn a ser també diaris de referència de Catalunya a Espanya, és a dir, que entronquin amb allò que ha estat una constant del catalanisme: defensar una certa idea d'Espanya i no deixar que aquesta sigui només la idea que se'n té des de Castella.

Jo, com a periodista, treballaré allà on pugui sentir-me més còmode amb aquests principis, sense oblidar però que, sigui on sigui, ho faré des de la meua condició d'assalariat: on vols anar ruc que no llauris. Es tracta de llaurar dret; en català i en castellà, i a l'inrevés.

P.S. : Només dues acotacions pel que fa al fons i a la forma d'aquesta comunicació. Primera: l'etapa de normalització quantitativa de la llengua catalana està tocant sostre o, si més no, assolint un nivell de saturació social, i cal posar l'accent en la normalització qualitativa, és a dir, en el suport de la producció cultural. Segona: la redacció formal d'aquest text és també un joc de paraules i frases fetes amb la intenció de posar el màxim d'entrebancs possibles en el cas que fos introduït en un programa de traducció per ordinador.

RAFAEL JORBA I CASTELLVÍ (Igualada, 1956) és periodista, actualment sotsdirector de *La Vanguardia*. Ha ocupat càrrecs de responsabilitat en diversos mitjans de comunicació (premsa i televisió) i ha estat corresponçal de premsa a París.